

Sittard-Geleen moet nog wennen aan haar GSB-status volgend jaar

Ondanks de aanvankelijke tegenzin van toenmalig minister De Graaf om Sittard-Geleen toe te voegen aan de uitverkoren groep GSB-gemeenten, lukte het na uiterste volharding, toe te treden tot de groep van 30.

Op 1 januari 2006 treedt Sittard-Geleen toe tot de groep van GSB-gemeenten en is de G31 een feit. Voor het Kamerdebat op 13 oktober vorig jaar over de toetreding van de 'grootste industriestad' van Limburg zag het daar bepaald nog niet naar uit. Minister Thom de Graaf had duidelijk laten blijken er niets voor te voelen nog een gemeente aan de dertig 'grote steden' toe te voegen. En behalve GSB-burgemeenten, Maastricht en Heerlen, was ook de houding van de overige GSB-steden dat 30 wel genoeg was. Het argument dat Sittard-Geleen zonder problemen al in 2000 de GSB-status zou hebben verkregen, mits ze had bestaan, werd weliswaar erkend, maar niet gehonoreerd.

Burgemeester Wim Dijkstra herinnert zich nog als de dag van gisteren hoe hij en gemeentesecretaris Marcel Meijs in 2003 nul op het rekest kregen bij het dagelijks bestuur van de G26. Nadat ze zich de blaren op de tong hadden gepleit om de steun van hun collega-gemeenten te krijgen bij hun lobby voor het verwerven van de GSB-status, 'boog waarnemend burgemeester Margreet de Boer van Leeuwarden heel mooi voorover en zei: "Wim, we snappen het helemaal, je hebt ook volstrekt gelijk, maar we doen het niet". Ik kon die opstelling ergens wel begrijpen; toen in 2000 de G21 uitgroeide tot G26 was er ook al de nodige terughoudendheid.'

Vervolgens richtte het gemeentebestuur van Sittard-Geleen haar pijlen op de Tweede Kamer. Alle woordvoerders grotestedenbeleid en alle fractievoorzitters werden bezocht, de beste vlaai van de stad ging richting Hofstad, topmannen van NedCar, SABIC en DSM – de grote indus-

trieën in Sittard-Geleen – betuigden schriftelijk hun steun en Kamerleden werden door 'Woonmaatschappij ZO Wonen' uitgenodigd om met eigen ogen de problemen en kansen in een aantal wijken te komen aanschouwen. Geen partijlijntje van wethouders, burgemeester en leden van Gedeputeerde Staten van Limburg werd onbenut gelaten. Wethouder Theo Hanssen heeft geen idee, zegt hij, hoe vaak hij naar Den Haag is afgereisd de afgelopen twee jaar. 'Heel vaak. Het is voorgekomen dat we voor een gesprek van een half uur op en neer gingen', verzucht hij. 'Ons viel op dat men in Den Haag de streek helemaal niet kende. Ik had soms het gevoel dat politici Sittard-Geleen alleen van een kaart kenden', aldus Hanssen.

Een jaar geleden bleek alle energie die in de lobby was gestoken, niet tevergeefs. Vanaf 1 januari 2006, zo was de mededeling, mochten ambtenaren en bestuurders van Sittard-Geleen aanschuiven in de G27-gremia. Echter pas vanaf 2007 zou de gemeente ook de bij de GSB-status behorende gelden ontvangen. Dat zat het college begrijpelijk niet lekker. In april van dit jaar bracht VVD-wethouder Martens daarom een partijgenootschappelijk bezoek aan zijn amice Gerrit Zalm. Het was zo'n beetje Martens' laatste – succesvolle – daad als wethouder, voordat hij 'struikelde' over gedoe rondom Fortuna Sittard. Ook Zalm vond het niet te billijken dat Sittard-Geleen, ondanks de GSB-status, twee jaar langer dan de andere GSB-gemeenten op de extra gelden via de brededoeluitkeringen zou moeten wachten. Bovendien lag de oplossing voor de hand: de GSB-gelden voor Sittard-Ge-

leen kunnen worden betaald uit de pot die gereserveerd was voor de eerste ISV-periode 2000-2004 (impuls stedelijke vernieuwing), die niet volledig is besteed.

Sittard-Geleen ontvangt in de komende vier jaar ruim acht miljoen euro extra dankzij de GSB-status. Maar, benadrukt burgemeester Dijkstra, 'het is ons nooit alleen om de centen te doen is geweest. Als GSB-gemeente speel je mee in de eredivisie. Je maakt deel uit van een groep gemeenten die van alles samen doet en kennis deelt. Je kunt enorm van dat netwerk profiteren. Zij trouwens ook van ons. We hebben veel kennis op het gebied van industriebeleid en centrumontwikkeling.'

Hij herinnert zich een ambtenaar van Den Bosch, die hem voorhield wat voor ellende aan bureaucratie en verantwoordende de status van GSB-gemeente met zich meebrengt. Dijkstra antwoordde, dat hij daar ook niet kapot van was, maar hij het idee had dat het op dat punt bij het Rijk de goede kant op gaat. 'Maar ook als dat niet zo zou zijn, zou ik die GSB-status altijd moeten willen. De GSB-status is het vliegwiel voor de verdere professionalisering van onze organisatie. Door GSB worden we gedwongen sneller een outputgerichte programmabegroting te maken en beleidsdoelen SMART te formuleren, dan als we die status niet hadden gekregen. Dat zijn zaken waar de meeste ambtenaren en bestuurders hier nog geen of weinig ervaring mee hebben. Ik ben als oud-wethouder van Tilburg, opgevoed met het Tilburgs Model, met bedrijfsmatig handelen en outputsturing. Hier in Sittard-Geleen had vier jaar geleden nog bijna niemand daarvan gehoord.'

Doorpratend over waar zijn gemeente stond, na de samenvoeging van Sittard, Geleen en Born, per 1 januari 2001, en hoe de organisatie zich heeft ontwikkeld, spreekt Dijkstra over een 'klein wonder'. 'Stomverbaasd', was hij toen hij in het voorjaar van 2001 goed en wel aan de slag was, toen hij merkte in welke situatie hij was beland. Sittard en Geleen bleken tot op de laatste dag voor de herindeling met de ruggen naar elkaar te hebben gestaan; er was nog bijna niets geregeld, laat staan geharmoniseerd. Dijkstra: 'De ambtelijke afdelingen en diensten van de

drie gemeenten akkerden vrolijk verder op hun eigen manier – verspreid over 22 locaties. De raadsleden vochten elkaar het kot uit – nog steeds overigens, al gaat het iets beter. Het is met geen pen te beschrijven wat we hier ambtelijk en politiek hebben meegemaakt. Er was geen *going concern*. Niks ging hier vanzelf. Je kunt het je echt niet erger voorstellen dan het hier was met twee rivaliserende gemeenten en een dorp dat er op het laatste moment was bijgeveegd. Echt ongelooflijk, want het was immers wel een herindeling van gemeenten met in totaal bijna 100.000 inwoners.'

Langzaam maar zeker, zegt hij, slaagden ze er in vier jaar in – onder de bezielende leiding van de gemeentesecretaris – om 'de drie stromende beken die hun eigen weg zochten te kanaliseren'. De drie gemeentelijke organisaties werden in elkaar geschoven en per 1 januari 2005 is de ambtelijke organisatie 'gekanteld'. Er zijn nu een 'concern' en drie sectoren (Burger, Wijk en Stad). Dijkstra: 'Sittard-Geleen heeft een ambtelijke organisatie die de toets der kritiek kan doorstaan en die klaar is om uitvoering te geven aan het GSB-beleid.' Al maakt hij zich nu ook weer geen illusies. 'De mensen hebben het nog over "wij van Sittard", "wij van Born" en "wij van Geleen". Qua gevoel zijn we nog drie kleine stadjes. Dat zit diep in de genen. Heel diep. En dat geldt ook voor ambtenaren en politici.' (na een korte pauze en een peinzend gezicht) 'Er lopen mensen rond in deze stad die willen dat Sittard weer bij België gaat horen, wat het geval was in de periode 1830-1839. Kun je voorstellen hoe diep het in de genen zit als je als ambtenaar of politicus altijd op een bepaalde manier hebt geakkerd.' GSB-coördinator Wil Krause: 'Sinds de herindeling zijn we intern aan de gang op basis van kreten als interactief, vraaggericht, transparanter, burger dichterbij de politiek en zo meer. Dat moeten meer dan kreten worden. Het besef welke kant het uit moet zit nu nog bij een selecte groep mensen. Dat moet een olievlekwerking krijgen door de hele organisatie heen.'

Jacques Rademakers, als programmamanager Stad belast met de woningbouwprogramma's, bevestigt dat de nieuwe manier van (projectmatig) werken, op basis van programma's en scherp geformuleerde outputdoelstellingen nog tussen de oren van de mensen terecht moet komen'.

**Burgemeester
Dijkstra: 'Het
is ons nooit
alleen om de
centen te
doen is
geweest. Als
GSB-
gemeente
speel je mee
in de
eredivisie'**

**GSB-
coördinator
Wil Krause:
'Sinds de
herindeling
zijn we intern
aan de gang
op basis van
kreten als
interactief,
vraaggericht,
transparanter,
burger
dichterbij de
politiek en zo
meer.'**

Ook bij hemzelf. 'We hebben een plaatje opgeprikt gekregen met daarop de titel programmamanager, maar we zijn daarvoor praktisch en theoretisch nog onvoldoende toegerust. Deze week krijgen we een inleiding over projectmatig werken en programmamanagement.'

Wethouder The Hanssen: 'De nieuwe manier van werken vraagt niet alleen een omslag in het denken van het ambtelijk apparaat, maar ook van bestuurders. Ook zij komen uit kleine gemeenten. Misschien zeg ik nu wat gevaarlijks, maar misschien moeten de bestuurders ook op cursus.'

'De GSB-status', zegt Rademakers, 'dwingt het beter te focussen op de prioriteiten en om van tevoren met een realistische blik te kijken naar wat je aan beleidsdoelen opschrijft voor de komende jaren. Dat is intern nog een moeilijk proces; we zijn gewend om veel en hoge ambities te hebben zonder te kijken of het haalbaar is.'

Maar die druk om duidelijkere beleidsdoelen te formuleren waarop afgerekend kan worden, zou ook zonder GSB-status aanzienlijk zijn vanwege de moeilijke financiële situatie van Sittard-Geleen, schat hij in. 'In die zin boffen we met GSB, iedere ton is meegenomen.'

Prettig aan de GSB-status voor hemzelf vindt hij vooral de toegang tot het netwerk van de G27. 'Daar gaan we zeker de vruchten van plukken.' Zo zijn de andere gemeenten, vertelt hij, op dit moment bezig met de verantwoording van ISV 1. Daarbij lopen ze tegen veel problemen op. Dan denk ik: potverdorie, daar moeten we straks zelf ook rekening mee houden. Hoe moet ik met mijn systemen omgaan? Hoe moet ik me straks verantwoorden? Kunnen we gebruik maken van hun ervaringen? Op dit moment is er voor de verantwoording nog niks geregeld hier. Voor velen is het een ver-van-mijn-bed-show, maar volgend jaar is het al zover.

Rademakers deelt een werkkamer met Wim Römken, ook programmamanager Stad, maar belast met onderwijs, zorg en welzijn. Hij plukt nu al de vruchten van het nieuwe kennisnetwerk waarin hij terecht is gekomen. 'Een van mijn taken is de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO), en daar is ook een overleg over tussen de grote steden. Ik zit daar zelf niet bij namens Sittard-Geleen, maar ik krijg wel de schriftelijke verslagen. Als ik die niet had gehad, was ik nooit op het idee gekomen om daarover geregeld met collega Hans Loef van

Nijmegen te bellen, die erg deskundig is op het gebied van de WMO', aldus Römken.

'Het is even wennen zo'n G27-overleg,' zegt Hanssen. Toen hij daar dit jaar voor het eerst binnenstapte, dacht hij dat hij als nieuweling weinig toe te voegen zou hebben aan dat professionele gezelschap dat al jaren met het GSB-bijltje hakt. Maar hij merkte al snel dat zijn collega's uit andere steden af en toe dezelfde problemen hadden. 'Ik heb er al een hoop opgestoken en ik vond het prettig te merken dat zij ook het omgekeerde wilden. Ze waren nieuwsgierig.'

Sittard-Geleen mag dan een 'vechtraad' hebben, waar de oude tegenstellingen tussen 'Zitterd' en 'Gelaën' nog geregeld de kop opsteken, het ambtenarenapparaat en de bestuurders mogen dan nog nauwelijks kaas hebben gegeten van zaken als projectmatig werken en het formuleren van outputdoelstellingen, de nieuwe organisatie mag dan nog meer een papieren werkelijkheid vertegenwoordigen dan dat ze werkelijk bij alle duizend ambtenaren tussen de oren zit en de oude gemeenten Sittard en Geleen mogen dan jaren met de rug naar elkaar hebben gestaan, feit is wel dat er de afgelopen jaren desondanks een heleboel belangrijke ontwikkelingen van de grond zijn getild en in gang zijn gezet, ook al voor de herindeling.

Zo is de bouw van het nieuwe centrum van Geleen in volle gang. Hier worden onder meer 800 woningen en een Cultuurcluster (is al klaar) gebouwd en 18.000 vierkante meter winkelruimte en 13.000 vierkante meter kantoorruimte gecreëerd. Ook het centrum van Sittard ondergaat de komende jaren een metamorfose. De oude stad wordt omzoomd door groen, de grachten worden weer gevuld met water en het oude ziekenhuis gaat tegen de vlakte. Op het ziekenhuisterrein worden zo'n 550 woningen gebouwd. Langs de verbindingsweg tussen Sittard-Geleen verrijst een nieuw hospitaal. Deze bijna zeven kilometer lange oude, drukke rijksweg wordt voor 2007 omgetoverd in een statige, groene, verkeersluwe laan. De rijksweg wordt rijkswegboulevard. Geen verbindingsweg meer tussen Sittard en Geleen, maar de mooiste weg van Sittard-Geleen. Een groot deel van het verkeer dat er nu nog overheen raast, pakt straks de nieuwe westelijke randweg. Het ziekenhuis dat langs de rijkswegboulevard wordt gebouwd, is trouwens niet zo maar een ziekenhuis, het wordt het 'ziekenhuis van de 21ste eeuw', het modern-

ste van Nederland. Bovendien is het de bedoeling dat er tal van 'zorgvoorzieningen' omheen komen te liggen, bijvoorbeeld een zorghotel.

In totaal wordt er in de komende jaren in de centra van Sittard en Geleen enige honderden miljoenen euro's geïnvesteerd. Ook werd er in de afgelopen jaren veel geïnvesteerd in de haven van Born en het opknappen en het ontsluiten van bedrijventerreinen en het herstructureren van wijken. Als natuurlijk tegenwicht van de verstedelijking van Sittard-Geleen ontwikkelt de gemeente samen met Schinnen een landschapspark van 5.700 hectare. Onderdeel hiervan is het zogeheten 'Middengebied' tussen Sittard en Geleen, 'een woest onontgonnen gebied, waar vroeger de troepen elkaar konden ontmoeten', grapt Wim Dijkstra.

Ook werd er de afgelopen jaren bestuurlijk veel geïnvesteerd in de samenwerking met Heerlen en Maastricht. Sinds een jaar of anderhalf werken de drie Limburgse GSB-gemeenten samen op verscheidene beleidsterreinen binnen de zogeheten 'Tripool-Zuid-Limburg'. Zo wordt GSB-geld ingezet om een 'matchingsunit' voor vraag en aanbod op de Zuid-Limburgse arbeidsmarkt te ontwikkelen. GSB-coördinator Wil Krause: 'Als we mensen niet in onze bak bij de sociale dienst kunnen vinden, halen we ze uit Heerlen of Maastricht. En vice versa. Dat was twee jaar geleden nog onbespreekbaar.'

Belangrijke collaboraties tussen de drie steden betreffen voorts verslavingszorg, economische ontwikkeling en jeugd en veiligheid. Wim Dijkstra: 'De bedoeling van de Tripool is dat we als Zuid-Limburg, een regio met 650.000 inwoners, één visitekaartje afgeven en dus bestuurlijk zoveel mogelijk met één mond praten, iets waar we hier door de bank genomen bepaald niet sterk in waren.' Grote kansen voor de Zuid-Limburgse regio, liggen er volgens de drie steden op het vlak van chemie en *life sciences*. Dijkstra: 'Op ons visitekaartje staat technologische topregio. We hebben op dat front namelijk het nodige te bieden met een bedrijf als DSM, het Academisch Ziekenhuis Maastricht en de Universiteit Maastricht. DSM kan materialen maken en ontwikkelen die gebruikt kunnen worden in het menselijk lichaam, om maar eens iets te noemen.'

'Bovendien', zegt hij, 'kan verdere samen-

werking met het grotere ELAT (Eindhoven Leuven Aken Triangle i.c. de Technische Universiteit van Aken, de Universiteit van Leuven en de Philips Campus in Eindhoven) de nodige synergie opleveren.'

De GSB-status voor Sittard-Geleen heeft ook zijn uitwerking op de verhoudingen binnen de Tripool. Sittard-Geleen is een gelijkwaardigere partner geworden, in de ogen van de andere twee gemeenten. Zo zal Dijkstra het komend jaar, namens de drie gemeenten, de lobby trekken voor de Europese structuurfondsen 2007-2013.

Wil Krause: 'Door de GSB-status zit Sittard-Geleen ook namens de Tripool aan tafel met de provincie als het gaat over ontwikkelingen rondom DSM en SABIC, dat moet uitgroeien tot het modernste chemiecluster van Europa. Vroeger communiceerde de provincie niet eens over haar beleid ten aanzien van DSM.'

Het belangrijkste bestuurlijke wapenfeit van na de herindeling is het feit dat de gemeente er in 2001 en 2002 in slaagde om de Stadsvisie Sittard-Geleen 2012 te ontwikkelen. Op basis van interviews en wijk-, rondetafel- en themasprekken met in totaal zo'n 700 tot 800 *opinion leaders* uit de stad werd een stadsvisie geconcipeerd die maatschappelijk zo breed gedragen werd dat zelfs de gemeenteraad deze eind 2002 unaniem aannam. De Stadsvisie is tevens de basis voor het Meerjaren Ontwikkelings Plan (MOP), waarin de gemeente haar (GSB-)beleidsdoelen heeft geformuleerd. Directeur-bestuurder Frans van Velzen van Woonmaatschappij ZO Wonen, de grootste woningcorporatie van Sittard-Geleen: 'Die Stadsvisie zit evenwichtig in elkaar. Nu is het zaak om daaraan te gaan werken. In mijn geval betekent dat verbetering van de leefbaarheid in de wijken.'

Voor zover het in zijn vermogen lag, heeft hij de lobby ondersteund om de GSB-status binnen te halen. 'Ik heb stages voor Kamerleden georganiseerd om ze de problemen te laten zien waar wij mee kampen en ik heb aan elk interview, elk forum en elke film meegewerkt.' Daarvoor, zegt hij, was hij ook extra gemotiveerd. Een paar jaar geleden namelijk wees VROM een verzoek af om de wijk Stadbroek (toen een van de slechtste wijken van het land) op te nemen in de 56-wijkenaanpak, waardoor Sittard-Geleen had kun-

**Frans van
Velzen:
'Ik heb stages
voor
Kamerleden
georganiseerd
om ze de
problemen te
laten zien
waar wij mee
kampen en ik
heb aan elk
interview,
elk forum en
elke film
meegewerkt.'**

nen profiteren van extra middelen en know-how om de wijk leefbaarder te maken. 'VROM was echter niet geïnteresseerd in de problemen en hoe we daar als corporatie bezig waren. Het verzoek werd enkel en alleen afgewezen omdat Sittard-Geleen geen GSB-gemeente was. Door de GSB-status hoop en verwacht ik dat we met dubbele energie, dubbele gerichte aandacht voor de grootste problemen en dubbele mogelijkheden de problemen te lijf gaan. GSB betekent wellicht dat we problemen op het gebied van de leefbaarheid in sommige wijken in 2008 hebben opgelost in plaats van in 2010.'

Het is niet zo, zegt hij, dat er door de GSB-status nu ineens nieuwe samenwerkingsverbanden tussen gemeente, politie en maatschappelijke organisaties ontstaan. 'We ontmoeten elkaar al jaren in allerlei overleggen en in de wijken. GSB springt op een rijdende trein.' Die trein liep de afgelopen jaren echter niet altijd even lekker, zo laat hij blijken. 'Wij zijn lang roepend in de woestijn geweest om erkenning te krijgen voor de problemen in sommige wijken. We

hebben geschreeuwd om meer wijkagenten, meer buurttoezichthouders en meer inzet om de boel heel, schoon en veilig te maken. We hebben altijd gezegd, dat er niet alleen aandacht moet zijn voor fancy zaken als de vernieuwingen van de centra van Sittard en Geleen en de rijkswegboulevard. Maar dat er ook gekeken moet worden naar de wijken die daar omheen liggen. We zijn al heel lang daarover in gesprek, zeg ik netjes.'

Sittard-Geleen heeft twee wijken die behoren tot de slechtste 25 van het land. Een staat zelfs in de top 10. Hoopvol zegt Van Velzen: 'GSB zorgt ervoor dat maatschappelijke problemen worden blootgelegd en dat daar evenwichtig aandacht aan wordt besteed, zodat de grootste problemen het eerste worden aangepakt. Als de gemeente de sterke regierol die in het GSB-beleid aan de gemeente wordt toegekend ook invult, mag het niet meer van individuele actoren in dat veld afhangen. Dan moeten die maar worden gecorrigeerd.'